

*Запотоцький А. П.,
кандидат юридичних наук,
проректор Національної академії внутрішніх справ*

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

Здійснено дослідження елементів криміналістичної характеристики злочинів у сфері будівництва. Проаналізовано їх структуру та значення під час розслідування злочинів у сфері будівництва.

Ключові слова: криміналістична характеристика, злочини у сфері будівництва, предмет злочинного посягання, час вчинення злочину, місце вчинення злочину, спосіб учинення злочину, особа злочинця.

Исследованы элементы криминалистической характеристики преступлений в сфере строительства. Проанализированы их структура и значение при расследовании преступлений в сфере строительства.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика, преступления в сфере строительства, предмет преступного посягательства, время совершения преступления, место совершения преступления, способ совершения преступления, лицо преступника.

Злочини у сфері будівництва, зважаючи на розвиток будівельної галузі, збільшення кількості об'єктів промислової та соціальної інфраструктури, розвиток ринку житла, протягом останнього десятиліття у структурі вчинених в Україні злочинів посідають важливе місце. Водночас показники розкриття крадіжок будівельних матеріалів, інструменту, техніки, а також розкрадань грошових коштів, виділених на будівництво, здебільшого мають негативну динаміку. Недостатня ефективність ужитих заходів у боротьбі зі злочинами у сфері будівництва, відсутність ефективної методики розкриття та розслідування цієї категорії злочинів, недостатня обізнаність слід-

чих в окремих напрямках будівельної галузі, фінансово-звітній документації, що супроводжує усі етапи будівництва будь-якого об'єкта, бухгалтерській справі тощо призвели до ускладнення криміногенної ситуації в досліджуваній сфері.

Саме тому сьогодні постає надзвичайно гостро та актуально питання дослідження окремих елементів криміналістичної характеристики злочинів у сфері будівництва, оскільки результати останнього можуть бути використані працівниками практичних підрозділів правоохоронних органів з метою ефективної організації своєї роботи стосовно розслідування кримінальних проваджень щодо злочинів у сфері будівництва.

Важливо, що будь-яке явище з метою повного й усебічного дослідження завжди повинно підлягати аналізу з різних позицій, що дає змогу повною мірою з'ясувати його сутність і визначити причини й умови виникнення, не обмежуючись лише формальними або ж наявними фактичними даними. Саме тому під час дослідження питання головних елементів криміналістичної характеристики злочинів у сфері будівництва ми опрацювали значний обсяг джерел з метою більш глибокого розуміння сутності та значення криміналістичної характеристики загалом та окремих її елементів зокрема.

Криміналістичну характеристику та окремі її елементи щодо різних категорій злочинів розглядали у своїх працях українські та зарубіжні вчені: Ю. П. Аленін, О. Я. Баєв, В. Д. Басай, В. П. Бахін, В. Д. Берназ, Р. С. Белкін, І. С. Биховський, Т. В. Варфоломеева, О. М. Васильєв, І. О. Возгрін, А. Ф. Волобуєв, В. К. Гавло, В. І. Галаган, І. Ф. Герасимов, В. Г. Гончаренко, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, О. А. Кириченко, Н. І. Клименко, О. Н. Колесніченко, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, М. В. Костицький, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, В. Г. Лукашевич, В. Т. Маляренко, Г. А. Матусовський, В. О. Образцов, І. В. Постіка, М. В. Салтєвський, М. Я. Сегай, О. П. Снігерьев, В. В. Тіщенко, І. Я. Фридман, В. Ю. Шепітько, М. Є. Шумило, М. П. Яблоков та ін. Однак не здійснено дослідження криміналістичної характеристики та її елементів щодо злочинів у сфері будівництва, що підтверджує актуальність тематики статті.

У зв'язку з цим, метою статті є аналіз окремих елементів криміналістичної характеристики злочинів у сфері будівництва, що сприятиме ефективності розкриття та розслідування зазначеної категорії правопорушень.

Звернення до криміналістичної характеристики злочинів у сфері будівництва зумовлено необхідністю дослідження вказаної категорії злочинів на різних

рівнях та отримання за допомогою таких досліджень науково обґрунтованих висновків, важливих як для організації розслідування працівниками практичних підрозділів правоохоронних органів, так і для кваліфікації таких видів злочинних проявів, шляхом встановлення розміру завданих збитків, особи злочинця та обставин, що впливають на призначення покарання. Крім того, криміналістична характеристика та її окремі елементи виконують доволі складні й важливі для діяльності щодо розслідування кримінальних проваджень функції, а саме: пізнавальну та організаційну. Сутність пізнавальної функції полягає в окресленні способів учинення і приховування злочину, водночас сутність організаційної функції передбачає швидку орієнтацію на проведення слідчих (розшукових) дій.

Отже, можна дійти висновку, що проведення аналізу основних структурних елементів криміналістичної характеристики як складової криміналістичної методики розслідування злочинів у сфері будівництва є запорукою ефективного розкриття та розслідування злочинів у сфері будівництва, оскільки впровадження та адаптація науково обґрунтованих механізмів протидії, розроблених у результаті досліджень, у практичну діяльність завжди має позитивний результат.

Для вирішення поставленого завдання проаналізовано інформацію щодо злочинів у сфері будівництва, досліджено судову практику, опрацьовано матеріали практичного застосування законодавства в боротьбі з вказаними правопорушеннями, узагальнено існуючі підходи стосовно значення криміналістичної характеристики у процесі розслідування кримінальних правопорушень.

Результати дослідження загальних питань криміналістичної характеристики злочинів у сфері будівництва свідчать про те, що до змісту криміналістичної характеристики цього виду злочинів доцільно включити такі дані: 1) спосіб учинення крадіжки (розкрадання) мате-

ріальних цінностей та грошових коштів; 2) дані про основні обставини вчинення злочину (обстановка, місце, час); 3) відомості про особу злочинця; 4) відомості про предмет злочинного посягання.

Із цього переліку, на нашу думку, заслуговує уваги саме спосіб вчинення злочину, адже це найбільш складний елемент криміналістичної характеристики, зважаючи на широке різноманіття способів і складні злочинні схеми на різних етапах будівництва, які поєднуються з підробленням документів, підписів, печаток, штампів тощо. Він має надзвичайно важливе значення з погляду цінності інформації, оскільки спосіб учинення злочину виражає та відображає способи дій злочинця при вчиненні ним злочину. Саме тому він завжди був і залишається визначальним елементом діяльності слідчого щодо розкриття та розслідування будь-якого злочину. Адже на етапі, коли ще не встановлено винного, спосіб учинення злочину (через утворені сліди та їх характерні особливості) дає змогу вирішувати завдання стосовно встановлення особи злочинця, а за наявності підозрюваного – визначати зміст і ступінь протиправності здійснених ним дій [1, с. 197].

Результати вивчення слідчої та судової практики підтверджують існування багатьох способів крадіжок та розкрадань грошових коштів і матеріальних цінностей у сфері будівництва.

Найпоширенішими способами вчинення даної категорії злочинів є різні види розкрадань, які зазвичай вчиняють службові особи. Вони полягають в умисному, протиправному оберненні особою певним способом державного, комунального чи приватного майна на свою користь, або на користь іншої особи. Водночас вивчення судової практики показало, що найбільш розповсюдженими є крадіжки будівельних матеріалів, інструменту, техніки, особистих речей осіб, що перебувають на об'єкті будівництва тощо. Наприклад, у ніч з 21 на 22 жовтня 2011 року в ОСОБИ_2 виник умисел

на вчинення крадіжки чужого майна з охоронюваної території будівельного майданчика, на якому зберігаються різні будівельні матеріали й техніка. Реалізуючи свої злочинні наміри, навмисно з метою крадіжки чужого майна та корисливих мотивів, усвідомлюючи, що матеріальні цінності на будівельному майданчику охороняє сторожова охорона, ОСОБА_2, використовуючи власний автомобіль, непомітно для охоронників і робітників будівельного майданчика, таємно викрала з будівельного майданчика 25 рулонів мінерального утеплювача вартістю 218 грн 40 коп. за 1 рулон на загальну суму 5460 грн, що є власністю будівельного підприємства ТОВ Хай-Тек Технологі м. Д, а також ОСОБА_2 біля вагончика для робітників таємно викрала переносну мініелектростанцію – генератор, вартість якої становить 4717 грн 18 коп. Таким чином, ОСОБА_2 таємно викрала з охоронюваної території будівельного майданчика матеріальні цінності на загальну суму 10 177 грн 18 коп. [2].

На основі аналізу матеріалів судової практики можна виокремити такі найбільш поширені види розкрадань у сфері будівництва: 1) привласнення коштів, виділених на будівництво або закупівлю будівельних матеріалів, шляхом зловживання службовим становищем; 2) розтрата коштів, виділених на будівництво, шляхом зловживання службовим становищем; 3) заволодіння коштами, виділеними на будівництво, шляхом зловживання службовим становищем службовою особою.

До того ж майже кожен вид розкрадання поєднується з використанням різноманітних способів службового підроблення.

З різноманіття частин, що становлять обстановку вчинення злочину, виокремимо місце і час вчинення злочину, оскільки саме вони надають найбільш істотну криміналістичну інформацію для вибору правильного напрямку й ефективних методів розслідування.

Згідно з тлумачним словником української мови, обстановка – це «комплекс умов, у яких що-небудь відбувається». Натомість у криміналістиці ця категорія має специфічний зміст, пов'язаний з ретроспективним характером процесу розслідування [3]. Обстановку вчинення злочинів проти власності у сфері будівництва можна розглядати в контексті слідчих ситуацій, що виникають під час розслідування цих подій, а також залежно від їх криміналістичної характеристики.

На думку О.В. Сіренко, складовими обстановки вчинення злочину зазвичай можуть бути місце та час його вчинення, об'єкт і предмет злочинного посягання, склад учасників, матеріальні елементи навколишнього середовища, зв'язки, наявні між вказаними компонентами й іншими елементами криміналістичної характеристики. У своїх працях учена констатує, що обстановка вчинення злочину впливає на відображення злочинної діяльності шляхом утворення відповідної слідчої картини та злочинного результату. Науковець доводить, що для розкриття й розслідування злочину має значення не лише безпосередньо обстановка його вчинення, а й обстановка до і після таких дій. Варіативність сфери життєдіяльності людини, у якій вчиняють злочин, визначає процес пізнання механізму його підготовки, учинення та приховування [4].

На нашу думку, саме сфера діяльності, у якій вчинено злочин, має специфічні властивості, зумовлені виникненням відповідної слідчої картини внаслідок учинення злочину. Обстановка вчинення злочинів у сфері будівництва є досить специфічною: зазвичай це будівельний майданчик або об'єкт будівництва, які за своїми кількісними та якісними характеристиками можуть бути діаметрально протилежними, наприклад, будівельний майданчик, на якому споруджують житловий багатоквартирний будинок, та будівельний майданчик, на якому споруджують майбутній промисловий об'єкт. На перший погляд, це об'єкт бу-

дівництва, однак залежно від свого призначення, проекту, внутрішнього наповнення тощо вони можуть кардинально різнитися. У першому випадку буде використано загальнодоступні будівельні матеріали й техніку, у другому ж – особливі будівельні матеріали, спецтехніку, спеціальні інструменти, елементи обладнання, що коштують дорого, тощо. Останні також можуть мати спеціальне призначення та особливі умови експлуатації чи використання, що потребують спеціальних знань або ж сертифікованого доступу. Тому в разі вчинення злочину на такому об'єкті розмір шкоди та наслідки злочину можуть значно відрізнятись від аналогічного злочину під час будівництва житлового будинку. У зв'язку з цим, на нашу думку, варто відрізнити та диференціювати об'єкти будівництва залежно від цільового призначення не лише за категоріями складності, а й за категоріями безпеки, посилюючи відповідальність винних осіб за вчинення злочинів на різних категоріях будівельних об'єктів.

Таким чином, обстановка вчинення злочину є своєрідним «каркасом», що об'єднує в систему всі елементи механізму злочинного діяння і відповідні зміни матеріального та соціального середовища як відображення протиправної діяльності суб'єкта злочину й діяльності інших осіб, які опинились у сфері кримінального процесу [5].

Отже, обстановка злочинів у сфері будівництва включає в себе: місце (будівельний майданчик, структурний підрозділ організації, будівельного підприємства тощо); умови, визначені технологічним процесом або операцією, системою обліку та звітності, зберіганням і рухом коштів, матеріальних цінностей, документообігом (оформлення та рух управлінських, проектних, облікових, бухгалтерських, лабораторних, технічних, технологічних, виробничо-господарчих, статистичних та інших документів), видом продукції, яку використовують; час (астрономічний), сезон-

ність робіт; канали збуту, реалізації набутого злочинним шляхом [6].

Вивчення ж обстановки вчинення злочину здебільшого спрямоване на: 1) з'ясування періоду вчинення злочину; 2) визначення функціональних обов'язків посадових і матеріально відповідальних осіб; 3) вивчення системи руху товарно-матеріальних цінностей.

Місце та час злочинів у сфері будівництва належать до загальних умов учинення злочину. Місцем розкрадання прийнято вважати місце безпосереднього вилучення майна, створення джерел розкрадання, звернення майна на користь винного чи інших осіб. Ці місця зазвичай пов'язані з будівельними майданчиками, офісними, складськими приміщеннями, приміщеннями для зберігання техніки, інструменту, особистих речей будівельників тощо.

Злочини у сфері будівництва належать до діянь, місце вчинення яких локалізовано просторово та здебільшого обмежено незначною площею.

Однак варто звернути увагу на той факт, що злочини, пов'язані із заволодінням грошовими коштами у сфері будівництва, не завжди мають чітко окреслені межі місця вчинення їх, а інколи (передусім, якщо йдеться про фізичних осіб – суб'єктів таких злочинів) місце злочину не може бути встановлено.

Водночас, за даними аналізу слідчої практики, юридична адреса будівельних організацій і підприємств, де вчиняють злочини щодо заволодіння грошовими коштами, в окремих випадках не відповідає фактичному місцю перебування, що зумовлено їх прагненням приховати сліди злочинної діяльності. З огляду на це, місцем учинення таких злочинів слід вважати фактичну адресу, тобто місце безпосередньої реалізації будівельної діяльності або розташування основних підрозділів (виконавчого органу, юридичного відділу, бухгалтерії).

Час учинення злочинів у сфері будівництва визначають як період, протягом якого формують джерело розкрадання

та безпосередньо його вилучають. Зазвичай розкрадання у формі привласнення й розтрати вчиняють у робочий час, значно рідше – в інший. Крадіжку матеріальних цінностей вчиняють переважно в поза-робочий час. Може йтися про конкретні дати або періоди (звітний, міжінвентаризаційний та ін.) [7].

Отже, обстановка злочинів проти власності у сфері будівництва є елементом криміналістичної характеристики, який має комплексний характер. Вона не обмежується матеріальним середовищем, у якому реалізують злочинний задум, а структурно й змістовно включає в себе такі явища, як місце та час учинення злочину, особливості зберігання, транспортування будівельних матеріалів, оприбуткування матеріальних цінностей, фінансових операцій, контролю та обліку товарів, сировини, продукції, інших цінностей і грошових коштів, організаційний рівень господарської діяльності, кваліфікацію управління, особливості обліку, звітності, організацію охорони будівельного майданчика та пропускної системи.

Що стосується такого елемента криміналістичної характеристики злочинів у сфері будівництва, як особа злочинця, то здебільшого злочини вчиняються у зв'язку з виконанням винними особами своїх професійних функцій у процесі: будівництва об'єкта; збереження/транспортування закуплених будівельних матеріалів, інструментів, техніки; здійснення контролю за якістю будівництва; у процесі проведення фінансових операцій, надання будівельних послуг тощо.

Ці злочини вчиняють різні категорії осіб, тому, на нашу думку, доцільно умовно поділити їх на категорії за певними критеріями.

1) за відношенням до об'єкта будівництва:

– внутрішні суб'єкти – працівники об'єкта, на якому здійснюється будівництво, зокрема службові особи, які працюють на ньому і виконують органі-

заційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції;

– зовнішні суб'єкти – особи, які причетні до процесу будівництва на підставі угод;

2) за відношенням до процесу будівництва:

– суб'єкти, які причетні до процесів будівництва, – особи, які безпосередньо працюють на об'єкті будівництва;

– суб'єкти, які не причетні до процесів будівництва. Так, до суб'єктів, які вчиняють злочини у сфері будівництва, але жодним чином не причетні до неї, належать ті, які вчиняють крадіжки будівельних матеріалів, інструментів та іншого майна, що зберігається на об'єкті будівництва. Зазначені особи здебільшого вчиняють крадіжки вибірково, періодично та в різних місцях, користуючись вільним доступом до майна як приватних осіб, так і установ, організацій тощо;

3) за кримінально-правовим статусом суб'єктів злочину:

– загальні суб'єкти злочину;

– спеціальні суб'єкти злочину – насамперед службові особи;

4) залежно від моменту виникнення умислу:

– особи, умисел на вчинення злочину у яких виник раптово;

– особи, які вчиняють заздалегідь обмірковані злочини (злісні злочинці);

5) за кількісно-якісним складом:

– особи, які вчиняють злочин одноособово;

– особи, які вчиняють злочин у співучасті: групою осіб; групою осіб за попередньою змовою; організованою групою або злочинною організацією;

б) за формою працевлаштування:

– офіційно працюючі особи, оформлені на підприємстві, установі чи в організації будь-якої форми власності, відповідно до вимог трудового законодавства та вимог інших нормативно-правових актів, що регламентують трудові відносини;

– особи, які працюють без укладання будь-яких договорів, порушуючи трудове законодавство.

Однак у даному випадку потрібно звернути увагу на те, що трудові відносини у більшості випадків не оформлюються належним чином, а відтак, розслідування цих злочинів надзвичайно ускладнюється, адже важко зафіксувати документально факт перебування особи на об'єкті будівництва, її участь в окремих процесах. Це може стосуватися всіх видів робіт як чорнових, так і більш складних технічно й інтелектуально;

7) за мотивом учинення злочину:

– корисливий мотив – характерний для більшості злочинів у сфері будівництва;

– корисливо-насильницький мотив – трапляється рідше, але також присутній серед злочинів у сфері будівництва;

– інші мотиви.

Крім того, суб'єктів злочинів у сфері будівництва можна класифікувати за способами вчинення злочинів у сфері будівництва (на осіб, які вчиняють крадіжки, грабежі, шахраї, розкрадання тощо), за віком (повнолітні, неповнолітні особи), за інтелектуальним рівнем (особи з високим інтелектуальним рівнем, особи з низьким інтелектуальним рівнем) [8].

В окремих випадках злочини у сфері будівництва вчиняють у різних формах співучасті – найчастіше групи осіб за попередньою змовою, рідше – організовані групи. Такі «групи» досить часто створюють службові особи, які мають доступ до розподілу та використання коштів, виділених на будівництво. Окремі з них за загальнодоступною інформацією позиціонують себе як будівельні фірми, компанії, що надають широкий спектр будівельних та ремонтних послуг тощо. Діяльність деяких таких груп давно вийшла за межі міста та області, і сьогодні вдало реалізується на території усієї держави, становлячи небезпеку для суспільства загалом, окремих фізичних осіб зокрема, а також завдаючи значної шкоди економічній складовій держави. Так, наприклад, ОСОБА_7, обіймаючи з 5 липня 2005 року посаду директора товариства з обмеженою відповідальністю

«Будівельний альянс», розташованого за адресою: м. Л., як службова особа, яка наділена організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими обов'язками, у період з травня по вересень 2010 року умисно з корисливих мотивів, за попередньою змовою з директором ПП «Сервіс доріг» ОСОБА_8, тобто службовою особою, яка наділена організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими обов'язками, зловживаючи наданим їм службовим становищем, заволоділи коштами ТзОВ «Будівельний альянс» в особливо великих розмірах на суму 484 644 грн. ОСОБА_7, достовірно знаючи, що з червня по вересень 2010 року працівники ПП «Сервіс доріг» не проводили ремонту в приміщенні готелю «Опера», виготовив договірну ціну на будівництво «Ремонт готелю «Опера» м. Львів станом на 1 червня 2010 року, довідку про вартість підрядних робіт за червень того ж року на суму 484 644 грн, акт приймання виконаних робіт за червень 2010 року на таку саму суму, локальний кошторис № 2–1–1 на ремонтні роботи, підсумкову відомість ресурсів (витрати по факту), податкову накладну ПП «Сервіс доріг» № 63000000 від 30 червня 2010 року на загальну суму 484 644 грн. Зазначені завідомо неправдиві документи ОСОБА_7 підписав і скріпив печаткою товариства з обмеженою відповідальністю «Будівельний альянс». Цього самого дня наведені вище документи підписані ОСОБА_8 та скріплені печаткою ПП «Сервіс доріг» [9].

Ще одним елементом, що заслуговує на посилену увагу працівників правоохоронних органів під час розкриття та розслідування злочинів у сфері будівництва, є предмет злочинного посягання. Беручи до уваги специфіку сфери будівництва, варто зазначити, що саме будівельні матеріали здебільшого виступають предметом злочинних посягань у досліджуваній сфері. Це зумовлено насамперед тим, що на об'єктах будівництва постійно у значній кількості зберігаються різні

за призначенням і вартістю будівельні матеріали. Злочинці часто вчиняють крадіжки та розкрадання на території будівельних майданчиків, безпосередньо в місцях зберігання будівельних матеріалів, а також на самих об'єктах будівництва, інколи навіть шляхом демонтажу окремих готових конструкцій, завдаючи таким чином значних збитків потерпілим. Наприклад, 6 серпня 2011 року близько 23 год ОСОБА_1, перебуваючи на території будівельного майданчику будівництва житлового будинку, що розташований за адресою: АДРЕСА_4, який на праві приватної власності належить ОСОБА_3, зірвавши навісний замок, проник до тимчасового металевого складу будівельних матеріалів, звідки таємно від оточуючих, з корисливих спонукань викрав 19 мішків цементу М-500 вагою 25 кг кожний, вартістю 286 грн за один мішок на суму 541 грн 50 коп., шурупверт марки «Інтерскол» вартістю 220 грн, 5 тюків скловати вартістю 199 грн за тюк на суму 995 грн, гвоздодер вартістю 54 грн, які належали ОСОБА_3, унаслідок чого заподіяв потерпілому матеріальних збитків на загальну суму 1810 грн 50 коп. [10].

Однак не менш часто предметом злочинного посягання у сфері будівництва є грошові кошти. Вони в значній кількості обертаються під час усього процесу здійснення будівельних робіт на об'єкті, починаючи від підготовки майданчика та основи і закінчуючи фінішними роботами з оздоблення фасадів будівлі, внутрішнього облицювання, підключенням комунікацій та здачею будівлі в експлуатацію. На кожному з етапів будівництва об'єкта проводяться певні роботи, які потребують залучення окремих спеціалістів. Однак досить часто трапляються випадки, коли такі роботи проводяться формально або ж узагалі не здійснюються, хоча, відповідно до фінансово-звітної документації, кошти на такі роботи виділяються, а самі роботи виконуються. Але це лише на документах, оскільки фактично маючи на меті заволодіння коштами

або ж матеріальними цінностями, часто використовуючи своє службове становище або ж службове становище третьої особи, злочинці формально (готуючи усі необхідні документи) виконують мінімальний перелік законодавчих вимог і привласнюють грошові активи й матеріальні блага. Зазвичай правоохоронні органи не в змозі знайти винних, оскільки останні використовують фіктивні документи, підроблені печатки, бланки тощо і на момент виявлення факту вчинення злочинів після виведення коштів зникають. Під час підготовки та в момент вчинення злочину злочинці вміло маскують усі особисті дані, використовують складні злочинні схеми з метою прикриття своєї злочинної діяльності та подальшого уникнення кримінальної відповідальності в разі свого викриття. І до моменту, поки правоохоронні органи проведуть усі необхідні процедури, які часто затягуються через бюрократичну складову, злочинці залишаються недосяжними для правоохоронців, адже «грають» на випередження.

Підсумовуючи вищевикладене, ми дійшли висновку, що усі елементи криміналістичної характеристики злочинів у сфері будівництва є надзвичайно важливими в контексті протидії досліджуванім злочинам. На них обов'язково потрібно звертати увагу під час розслідування усіх категорій злочинів у сфері будівництва, оскільки будівельна галузь надзвичайно багатогранна

та містить у собі складні взаємопов'язані процеси фінансового, матеріального, документального обігу, кожен з яких характеризується притаманними лише йому особливостями, закономірностями та прогалинами законодавчого забезпечення. Знаючи їх, злочинці вчиняють злочини, які за своєю сутністю є складними, продуманими та документально «захищеними». Тому без знання специфіки проведення розрахункових операцій, ведення документації, правил бухгалтерського обліку, норм будівничої галузі, правил та порядку виконання окремих будівничих процесів правоохоронці не зможуть ефективно та якісно протидіяти злочинам у сфері будівництва. Навіть викрадення будівельних матеріалів, техніки, інструменту тощо потребує особливого підходу, оскільки предмет злочинного посягання теж особливий і, знаючи тонкощі криміналістичної характеристики, правоохоронці можуть активно розкривати злочини за гарячими слідами, працюючи з населенням та громадськістю, організаціями різного типу.

Практична значимість криміналістичної характеристики злочинів у сфері будівництва та її елементів не викликає сумнівів, оскільки остання активно сприяє вибору раціональних напрямів розслідування, передусім при дефіциті наявної на момент виявлення злочину інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Бахин В. П.* Криминалистика. Проблемы и мнения (1962–2002) / В. П. Бахин. – Киев, 2002. – 268 с.
2. Вирок Тростянецького районного суду Вінницької області. Справа № 1–209/11. Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/59823500>.
3. Академічний тлумачний словник української мови. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/obstanovka>.
4. *Сіренко О. В.* Визначення обстановки вчинення злочинів у криміналістиці [Електронний ресурс] / О. В. Сіренко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/28_NII_2012/Pravo/11_118104.doc.htm.
5. *Кудряшова О. А.* Криминалистическое значение обстановки совершения преступления / О. А. Кудряшова // Вестник Южно-Уральского государственного университета. – 2011. – № 27. – С. 49–54.
6. Розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (розкрадань): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrreferat.com/lib/pravo/crime/26_1.htm.

7. Криміналістика. Лекція 32. Розслідування розкрадань, скоєних шляхом присвоєння і розтрати: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studme.com.ua/187912067520/pravo/rassledovanie_hischeniy_overshennyh_putem_prisvoeniya_rastraty.htm.

8. *Запотоцький А. П.* Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють злочини у сфері будівництва / А. П. Запотоцький // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2016. – № 2 (12). – С. 122–132.

9. Вирок Франківського районного суду м. Львів. Справа № 1326/4003/2012. Провадження № 1/465/21/14. Єдиний державний реєстр судових рішень: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41663182>.

10. Вирок Миронівського районного суду Київської області. Кримінальна справа № 1/1017/179/11. Єдиний державний реєстр судових рішень: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/18592868>.

Zapototskyi A. Criminalistic characteristics crimes in the field of building

Today the question of the investigation of certain elements of the forensic characterization of crimes in the field of construction is extremely urgent, as the results of the latter can be used by employees of practical units of law enforcement agencies in order to effectively organize their work on the investigation of criminal proceedings concerning crimes in the field of construction.

The analysis of the main structural elements of forensic characterization as a component of the forensic methodology for investigating crimes in the field of construction is the key to effective disclosure and investigation of crimes in the field of construction, since the introduction and adaptation of scientifically grounded countermeasures developed in the course of research into practical activity always has a positive result.

The situation of crimes against property in the field of construction is an element of forensic characterization, which is complex. It is not limited to the material environment in which the criminal plan is implemented, but structurally and substantively includes such phenomena as the place and time of the crime, the particulars of storage, transportation of building materials, the sale of material assets, financial transactions, control and accounting of goods, raw materials, Products, other values and money, organizational level of economic activity, qualification of management, features of accounting, reporting, organization of protection of the construction site and throughput System.

All elements of the forensic description of crimes in the field of construction are extremely important in the context of counteraction to the crimes under investigation. It is imperative to pay attention to them during the investigation of all categories of crimes in the field of construction, since the construction industry is extremely multifaceted and includes complex interconnected processes of financial, material, documentary circulation, each of which is characterized by its inherent features, laws and Gaps in legislative provision. Knowing them, criminals commit crimes, which by their very nature are complex, well thought out and documented «protected».

Therefore, without knowledge of the specifics of conducting settlement operations, keeping records, accounting rules, norms of the construction industry, rules and procedures for the implementation of certain construction processes, law enforcement officers will not be able to effectively and efficiently counteract crimes in the field of construction. Even the theft of building materials, equipment, tools, etc. requires a special approach, since the subject of a criminal offense is also special, and, knowing the details of forensic characteristics, law enforcement officers can actively disclose hot pursuit of crime, working with the public and the public, organizations of different types.

Keywords: *criminalistic characteristic, crimes in the sphere of construction, the subject of a criminal encroachment, time of committing a crime, place of commission of a crime, method of committing a crime, person of the offender.*

Стаття надійшла до редакції журналу 17.04.2017 р.